

DR. JÓZEF KAZIMIERZ GIDYŃSKI

Adwokat i notariusz w Poznaniu.

O AKTACH PRAWNYCH WYROKOWANIA W SĄDACH PIERWSZEJ INSTANCJI WEDŁUG KODEKSU POSTĘPOWANIA CYWILNEGO

I.

Z pośród działań sądu, wyznaczonych przez kodeks postępowania cywilnego i składających się na proces cywilny, najważniejsze są działania, które można najogólniej nazwać wyrokowaniem. Działania te posiadają charakterystyczną cechę. Każde z nich jest aktem prawnym¹⁾. Znaczenie bowiem konkretnego aktu wyrokowania nie polega tylko na zmianach psychofizycznych, spowodowanych w naturalnem środowisku działania. Wydanie wyroku ma swój sens swoisty i wyłączny dopiero w odniesieniu do układu norm k. p. c. ściślej, do tego zespołu norm, które stworzyły wyrokowanie jako akty prawnoprocesowe przez określenie ich elementów materialnych i prawnego znaczenia w układzie prawnym. Bez tych norm nie można sobie wyobrazić aktu wydania wyroku w tem znaczeniu, jakie mu przypisujemy. Wyrokowanie jest najważniejszym rodzajem ze wszystkich aktów prawno-procesowych, które konstruuje k. p. c. Obejmuje ono akty zasadniczą, w stosunku do których inne, składające się na proces cywilny akty sądu i stron są tylko czynnościami wtórnymi. Dokonywanie tego aktu jest wypełnianiem funkcji procesu cywilnego. Wszak cała skomplikowana, kunsztowna budowa procesu jest tylko po to, aby z ramienia państwowej grupy społecznej sądy wyrokowały. Jest to jedyną racją istnienia sądów. Oczywiście tej prawdy znajduje dobitny wyraz w potocznej refleksji, w której pojęcie sądu i sądzenie wiąże się nierozłącznie z wydawaniem wyroków. Wszystkie inne czynności sądu pozostają w cieniu. Nie trzeba też przypominać, że wyrokowanie właśnie stanowi wykonywanie jednego z trzech podstawowych działań władzy państwowej według tradycyjnej teorii o podziale władzy.

¹⁾ Por. głęboką, wnikliwą i subtelną analizę aktu prawnego u Znamierowskiego Czesława w jego „Podstawowych pojęciach teorii prawa” str. 66 i n.

Z uwagi na to, że wyrokowanie jest podstawowym aktem prawnoprocesowym sądu, ten akt wymaga przede wszystkim analizy prawnej. W odniesieniu do wyrokowania bowiem dopiero nabierają życia inne akty procesowe, które z mocy konstrukcji procesu cywilnego winny go poprzedzać.

Przystępując do analizy wyrokowania zależy przede wszystkim zdać sobie sprawę, że wyrokowanie, będąc aktem prawnym, wcale nie oznacza aktu prawnego jednego typu. Wyrokowanie w sądach pierwszej instancji następuje w postaci wydawania jednego z rodzajów aktów prawnych, które k. p. c. tworzy, a mianowicie:

1. wyrokowania wyrokiem zupełnym,
2. wyrokowania wyrokiem częściowym,
3. wyrokowania wyrokiem wstępnym,
4. wyrokowania wyrokiem co do wysokości,
5. wyrokowania wyrokiem zaocznym.

Cztery pierwsze akty są aktami wyrokowania ocnego, to znaczy po rozprawie względnie wyjaśnieniach obu stron lub przy zrzeczeniu się rozprawy przez jedną lub nawet obie strony. Wyrokowanie zaoczne jest aktem wydania wyroku przeciw niebiorącemu udziału w rozprawie pozwanemu, który ani nie żądał rozprawy w swej nieobecności, ani nie składał wyjaśnień czy to pisemnych czy ustnych (art. 366 i n. k. p. c.).

Jak przy analizie każdego aktu prawnego przy analizie wyrokowania należy przede wszystkim ustalić składowe elementy materialne każdego rodzaju wyrokowania. Stanowią one działania, którym normy prawne nadają to znaczenie, jakie właśnie posiada wyrokowanie w kodeksie postępowania cywilnego. Następnie należy dokładnie opisać na czym polega stworzone przez normy prawne znaczenie procesowe aktu ogłoszenia wyroku.

II.

Zagadnienie wydzielenia elementów materialnych aktu ogłoszenia wyroku nastrocza trudności pewne z uwagi na sposób redagowania k. p. c. Zdania, składające się na ten kodeks, raczej opisują proces cywilny, niż konstruują akty prawne i wyznaczają działanie. Brak jest więc świadomego określenia cech działania względnie zespołu działań, które mają stanowić materialną podstawę aktu prawnego. Wyrokowanie oczne normuje przytem k. p. c. łącznie. Z uwagi na to wydzielić należy wspólne elementy aktów wyrokowania ocnego. Przy wydzieleniu ich należy kierować się jako dyrektywą przeświadczeniem, że z mocy definicji aktu prawnego elementy materialne są właśnie temi działaniami psychofi-

zycznymi, któremi normy prawne nadają znaczenie swoiste w obrębie prawa. Brak więc któregośkolwiek z nich uniemożliwia powstanie aktu. Ponadto z k. p. c. wynikają wyraźne dyrektywy, jakie cechy nie współoznaczają elementów materialnych aktów ogłoszenia wyroku. Mianowicie nie współoznaczają ich te okoliczności, których brak ulega tylko kontroli w trybie instancji lub w trybie wznowienia postępowania, a więc okoliczności wymienione w art. 41, 450, 217 łącznie z 447 k. p. c.

Wprawdzie art. 416 k. p. c. stanowi, że nieważność zachodzi:

1. jeżeli droga procesu cywilnego była niedopuszczalna,
2. jeżeli strona nie miała zdolności procesowej, należytego zastępstwa lub brak było upoważnienia do prowadzenia sprawy,
3. jeżeli o to samo roszczenie między temi samemi stronami toczy się sprawa wcześniej wszczęta,
4. jeżeli sprawa już była prawomocnie rozstrzygnięta,
5. jeżeli skład sądu orzekającego był sprzeczny z przepisami prawa,
6. jeżeli brał udział sędzia wyłączony z mocy ustawy,
7. jeżeli strona była pozbawiona możliwości obrony swych praw.

Jednakże z kontekstu innych norm w rozdziale I. działu VI. k. p. c. odnoszącego się do apelacji, wynika, że wyrazy art. 416 k. p. c. „nieważność zachodzi” nie oznaczają bynajmniej, iż wyrok jest nieważny sam przez się, iż prawnie nie istnieje. Wyrażają one tylko obowiązek Sądu Apelacyjnego do orzeczenia swym wyrokiem odjęcia znaczenia prawnego wyrokowi niższej instancji, dotkniętemu jedną z wad, wyliczonych w art. 416 k. p. c. Dlatego właśnie art. 416 nie wyznacza elementów materialnych aktów wyrokowania pierwszej instancji.

Nie posiada tego znaczenia również art. 450 k. p. c. Wprawdzie stwarza on dla stron możliwość żądania wznowienia postępowania i uchylenia wyroku z powodu nieważności:

1. jeżeli orzekał sędzia wyłączony z mocy ustawy, a strona przed uprawomocnieniem się wyroku nie mogła domagać się wyłączenia,
2. jeżeli strona wskutek naruszenia przepisów prawa, pozbawiona była możliwości działania lub nie mając zdolności procesowej, nie była należycie zastąpiona; jednak nie można żądać wznowienia, jeżeli brak zastępstwa zarzucano przed uprawomocnieniem się wyroku albo jeżeli strona potwierdziła, dokonane czynności procesowe.

Jednakże i te braki w określonych warunkach zobowiązują sąd do uchylenia nowym aktem prawomocnego wyroku, a nie powodują nieważności ipso iure.

Rozważając zdania k. p. c. odnoszące się do wyrokowania pod kątem widzenia szukania materialnych podstaw tego aktu prawnego, należy stwierdzić, że elementy materialne aktów ogłoszenia wyroku określają art. 355, 359, 354 k. p. c.

Ze zdania art. 355 k. p. c. wynika, że musi istnieć sentencja wyroku w postaci pisma posiadające w treści następujące cechy:

- a) wymienienie sądu,
- b) wymienienie nazwisk sędziów,
- c) wymienienie nazwisk protokolantą,
- d) wymienienie nazwisk prokuratora, jeżeli brał udział w sprawie,
- e) datę rozpoznania sprawy,
- f) datę wydania wyroku,
- g) miejsce rozpoznania sprawy,
- h) miejsce wydania wyroku,
- i) wymienienie stron i oznaczenie przedmiotu sprawy,
- k) rozstrzygnięcie sądu o zadaniach stron.

Artykuły 359 i 354 k. p. c. określają, że powyższe pismo, winno być podpisane przez wszystkich sędziów, którzy brali udział w jego wydaniu, a wrazie przeszkody winna, być podana przez przewodniczącego lub najstarszego służbą sędziego przyczyna braku podpisu.

Wreszcie zdanie art. 356 k. p. c. nakazuje, że pismo powyższe winno być publicznie odczytane przez przewodniczącego, albo jeżeli sąd odroczy wydanie wyroku, to wyrok winien być wydany przez podpisanie wyroku z uzasadnieniem.

Reasumując treść powyższych zdań można określić działania, stanowiące elementy materialne aktu wyrokowania jako

- a) albo odczytanie publiczne przez przewodniczącego pisma o cechach określonych w art. 355 k. p. c., podpisanego przez sędziów sądu kompletu,
- b) albo podpisanie przez sędziów zespołu sądu pisma o określonych w art. 355 k. p. c. cechach wraz z uzasadnieniem jego treści.

Wśród cech tego pisma znajdujemy wymaganie, aby pismo zawierało rozstrzygnięcie sądu o żądaniach stron. Zastanówmy się nad tem bliżej. W jaki to sposób może sąd rozstrzygać o żądaniach stron i co jest rozstrzygnięcie sądu. Jeżeli zanalizujemy kilka typowych rozstrzygnięć sądowych stwierdzimy z łatwością, że sąd rozstrzyga o żądaniach stron przez ustanowienie wyrokiem norm względnie normy postępowania, rozgraniczającej działanie stron w zakresie sporu.

Oto rozważmy najbardziej typowy wyrok zasadzający. Zależnie od zwyczajów ma on różną formułę: albo A. winien zapła-

cić B. sumę X złotych, albo zasądza się A. na zapłacenie B. sumę X złotych. W pierwszej formule widzimy wyraźnie zdanie o charakterze normy, wyznaczającej A. obowiązek zapłacenia B. sumy X. Takie same zdanie stanowi również druga formuła wyroku zasądzającego. Oczywiście tego może przesłania nieco tradycyjny w języku sądowym wyraz „zasądza się”. Zastanowiwszy się jednak bliżej nad znaczeniem wyrażenia „zasądza się”, użytego w powyższym zdaniu stwierdzić musimy, że wyrażenie »zasądza się" znaczy tyle, co nakazuje się, poleca się, ustala się powinność. Boć przecie, gdy sąd mówi lub pisze w wyroku „zasądza się”, to jest oczywiste, że to ma znaczyć, iż sąd nakazuje, poleca, ustanawia obowiązek. Po wyjaśnieniu wyrażenia "zasądza się" należy stwierdzić, że i druga formuła wyroku zasądzającego jest typowym zdaniem o charakterze normy. Każdy wyrok zasądzający na świadczenie w treści swej jest ustanowioną przez sąd normą postępowania dla pozwanego. Lecz mogłaby powstać wątpliwość, czy rozstrzygnięcie sądu jest również ustanowieniem normy także wtedy, gdy mamy wyrok typu „ustala się istnienie stosunku S". Rozstrzygnięcie powyższego typu, również w treści swej jest ustanowieniem normy postępowania. Ustalenie bowiem istnienia stosunku S. to nic innego, jak postanowienie, że winny mieć zastosowanie normy, wyznaczające dany stosunek S. Jak wiadomo zastosowanie normy jest z reguły uzależnione od spełnienia się pewnych warunków. Otóż wyrok typu „ustala się istnienie stosunku S" stwierdza, że warunki zastosowania norm, wyznaczających dany stosunek, są spełnione a więc, że strony winny stosować się do nakazów tych norm.

Wyrok więc, ustalający istnienie stosunku S, zawiera normę, zobowiązującą strony do stosowania w danym wypadku norm, wyznaczających ten właśnie stosunek S.

Niemniej niż wyroki omówionych typów stanowią normy postępowania orzeczenia typu: „Unieważnia się umowę X". Gdy orzeczenia uprzednio rozważane wyznaczają nową sytuację, orzeczenia, unieważniające akt prawny, zawierają normę stwierdzającą, że nie mają zastosowania te normy, których zastosowanie powodował właśnie unieważniony akt. Orzeczenie treści: unieważnia się umowę X. jest zdaniem podchodzącym do zagadnienia od strony aktu i tylko o akcie unieważnionym wspomina. Tymczasem realnie biorąc orzeczenie tego typu zmienia konkretną prawną sytuację, powstałą wskutek aktu i odnosi się raczej do tej sytuacji, niż do aktu. Orzeczenie, unieważniające akt, stanowi właśnie, że sytuacja, którą na podstawie norm akt wywołuje, nigdy nie powstała, bo nie został spełniony akt prawny, a tylko pozór

tego aktu. To orzeczenie stanowi również normę postępowania. Unieważnia się akt prawny — to tyle, co nikt nie ma obowiązku uznawać aktu za spełnionego nikt nie ma obowiązku uznać, że powstała jakaś nowa prawna sytuacja wskutek aktu, że mają więc zastosowanie normy, których stosowanie akt ten wywołuje. Unieważnienie aktu jest więc ustanowienie normy, stwarzającej obowiązek respektowania dawnej sytuacji.

Nie inaczej ma się sprawa z wyrokami oddalającymi skargę. Również i one w treści swojej zawierają normę postępowania. Zdanie w wyroku „skarga powoda oddala się” lub inne temu równoważne oznacza nic innego, jak ustanowienie normy przeciwnej tej, której ustanowienia domagał się powód w pozwie. Jeśli powód żąda zasądzenia, wyrok oddalający ustala brak obowiązku świadczenia. Jeśli powód żąda ustalenia stosunku, wyrok oddalający stwierdza, że w rozstrzyganym wypadku powód nie może domagać się stosowania norm, wyznaczających sporny stosunek. Jeśli powód domaga się unieważnienia aktu, wyrok oddalający nakazuje stosowanie norm, których stosowanie jest uzależnione od istnienia spornego aktu. Wydanie wyroku oddalającego jest więc także ustanowieniem normy.

Rozstrzygnięcie sporu jest więc ustanowieniem normy postępowania, rozwiązującej spór. Pismo więc, którego odczytanie współstanowi element materialny aktu ogłoszenia wyroku, musi zawierać ustanowienie normy postępowania. Wyrokowanie więc to odczytanie przez przewodniczącego pisma zawierającego przedewszystkiem normę postępowania dla stron, rozwiązującą spór.

Wszystkie dalsze cechy jakie winna posiadać sentencja wyroku według art. 355 k. p. c. mają zapewnić ustanowionej w wyroku normie postępowania wymienienie kto, kiedy, gdzie i dla kogo ją ustanowił. Wymienienie tych okoliczności ważne jest dla stron, bo umożliwia poddanie kontroli, czy przy ustanowieniu normy zawartej w wyroku zostały spełnione przez sąd podstawowe obowiązki, wynikające z norm, organizujących sąd jako organ wymiaru sprawiedliwości, oraz stwierdzenie dla kogo norma została ustanowiona. Winien być wymieniony sąd i nazwisko sędziów, aby strony mogły poddać kontroli, czy sąd — urząd został należycie erygowany, czy zespół sędzący został należycie dobrany liczebnie i personalnie²⁾.

²⁾ Por. Dr. Gidyński Józef K.: Ogólne warunki ważności aktów prawnych według Rozporządzenia Prez. Rzecz., zawierającego prawo o ustroju sądów powszechnych. Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny, Zeszyt 1 z roku 1929, str. 34 i n.

Miejsce i czas rozpoznania sprawy daje możliwość stwierdzenia daty ustanowienia normy i kompetencję miejscową sądu. Wymienienie stron określa zasięg osobowy zastosowania tej normy. Norma wyroku jest normą prawną właśnie dla stron, dla których została wydana.

Rozważając dalsze przepisane cechy sentencji wyroku można mieć wątpliwości, czy należało przepisywać, aby w sentencji wyroku wymieniono protokolanta albo co więcej oznaczenie przedmiotu sprawy. Nie są one niezbędne a brak ich powoduje jako skutek, że nie powstaje wyrok sądowy mimo pozorów istnienia.

Sentencja wyroku winna być podpisana przez wszystkich sędziów. Jest to zewnętrznym przejawem, że decyzja została powzięta w sposób określony ustawą. Wreszcie odczytanie sentencji lub wydanie wyroku przez podpisanie sentencji wyroku z motywami, gdy uprzednio był fakt odroczenia wyrokowania, jest tą czynnością, która z mocy norm k. p. c, konstruujących wyrokowanie, nabiera znaczenia aktu prawnego wyrokowania, jeżeli odnosi się do sentencji wyroku zawierającej wszystkie przepisane cechy.

Wyrokowanie więc jako akt prawny implikuje ustanowienie przez sąd normy postępowania, rozstrzygającej spór.

To stwierdzenie nasuwa ważne zagadnienie charakteru norm ustanowionych przez sąd i ich stosunku do norm prawnych, ustanawianych aktami ustawodawczymi. Istnieje zasadnicza różnica między normami tych dwu kategorii. Jest to różnica struktury logicznej. Normy wyroków są normami indywidualnymi: nakazy ich i zakazy zwracają się do osób indywidualnie i nominatim oznaczonych. Normy ustawodawcze zaś są normami powszechnymi, obowiązującymi całe kategorie ludzi, ogólnie określone.

Ponadto zachodzi całkowita odrębność odnośnie aktu, którym normy obu kategorii są ustanowione. Podjęcie aktu ustanawiającego normy ustawodawcze jest uprawnieniem organu do tego kompetentnego. Stanowienie norm w wyroku jest obowiązkiem sądu. Inny więc charakter kompetencji stanowienia sądu i organów ustawodawczych. Przytem sąd stanowi swoje normy tylko wtedy, gdy przynajmniej jedna strona o to do sądu zwróci. Sąd więc stanowi normy niejako tylko na życzenie. Obowiązek wyrokowania jest przecież uwarunkowany od wniesienia skargi.

III.

Stwierdzenie, że wyrokowanie jest ustanowieniem norm prawnych postępowania wyjaśnia szereg podstawowych pojęć proceduralnych. W świetle tego stwierdzenia dopuszczalność drogi sądowej przedstawia się jako ogólna kompetencja sądów do stanowie-

nia w określonym zakresie norm indywidualnych, rozstrzygających spory. Jest to kompetencja sądu jako organu grupy państwowej do wymiaru sprawiedliwości, ujęta w oderwaniu od rozdzielania tej kompetencji między poszczególne sądy i poszczególne komplety sądzące. Kompetencja rzeczowa sądów to właśnie szczegółowy zakres kompetencji, przydzielony sądom różnych typów, kreowanym Rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 6. II. 1928 r. o ustroju sądów powszechnych. Kompetencja miejscowa — to zakres rzeczowej kompetencji do stanowienia rozdzielony między sądy tego samego typu. Normy dopuszczalności drogi sądowej, określając ogólny zakres właściwości sądów, oraz normy kompetencji rzeczowej i miejscowej, rozdzielające kompetencje między poszczególne sądy różnych typów, nie wyczerpują jeszcze norm, wyznaczających kompetencję sądenia. Normy te bowiem odnoszą się raczej do sądów w znaczeniu urzędów, obejmujących ze reguły w sobie zespół kompletów sądzących, z których każdy jest organem Państwa, uprawnionym do stanowienia wyrokami norm rozwiązujących spory, przedkładane sądom do rozstrzygnięcia³). Rozdziału kompetencji do sądenia wewnątrz poszczególnego sądu dokonywują normy, zawarte w podziale czynności sądowych. Normy te jak wynika z art. 52 i następnych prawa o ustroju sądów powszechnych nie są normami ustawowymi, lecz normami ustanowionymi przez ogólne zgromadzenie sędziów poszczególnych sądów dla siebie, do czego nadano zgromadzeniom sędziów (nie sądom) poszczególnych sądów specjalną kompetencję. W ten sposób cały szereg norm różnego typu wyznacza kompetencję sądu — organu, orzekającego w Imieniu Rzeczypospolitej w postaci aktów, zawierających jako najważniejszą część indywidualne normy postępowania, rozwiązujące spór.

Wyrokowanie jako ustanawianie przez sądy norm postępowania wyjaśnia wreszcie funkcję prawną Sądu Najwyższego. Sądy posiadają władzę normodawczą, choć nie ustawodawczą. Wydają akty, które ustanawiają indywidualne prawne normy postępowania. Nie mogą jednak wydawać aktów, ustanawiających obowiązujące powszechnie normy postępowania. Sąd Najwyższy jednak posiada ukrytą władzę ustawodawczą. Wprawdzie i on decyduje ostatecznie tylko o normach indywidualnych, rozstrzygających spory osób ściśle oznaczonych. Jednakże drogą procesu uogólnienia norm indywidualnych, ustanowionych przez Sąd Najwyższy ustalają się normy ogólne, które uzyskują prawną moc wiążącą na równi z normami ustawowymi. Klasycznym tego przykładem jest

³) Por. Dr. Gidyński artykuł wcześniej cytowany.

znane orzecznictwo *contra legem*. Ta ukryta władza ustawodawcza Sądu Najwyższego jest ograniczona przez warunki po spełnieniu których Sąd Najwyższy może orzekać: albo w drodze instancyjnego wyrokowania albo w drodze wyjaśnienia według art. 41 prawa o ustroju sądów powszechnych.

Wreszcie wyrokowanie jako ustanowienie normy postępowania wyjaśnia znaczenie *exceptionis rei iudicatae* i *litis pendentis*. Rozstrzygnięcie prawomocne sporu wprowadza do układu prawnego normę, wyznaczającą w sposób stanowczy konkretną sytuację stron. To wprowadzenie do układu prawnego normy wyroku następuje właśnie na podstawie norm, nadających sądowi kompetencję do rozstrzygania konkretnego sporu. Z chwilą rozstrzygnięcia kompetencja zgaśła. Zaktualizowała się bowiem w postaci wyroku, zawierającego normę rozstrzygającą spór.

Ekscepcja sporu wiszącego zapewnia jednolitość orzekania. Do stanowienia normy mającej rozstrzygnąć konkretny spór jest kompetentny tylko jeden sąd. Gdy spór przed nim należycie zawisł, jest wykluczona kompetencja każdego innego organu w obrębie tego samego układu prawnego.

IV.

Dotychczas mówiliśmy o elementach wyrokowania wspólnych dla wszystkich aktów wydania wyroku ocznego. Czas jest teraz zając się elementami specjalnymi dla każdego typu aktów wyrokowania. Badając normy art. 346, 347, i 348 k. p. c., wyróżniające wspomniane odmiany aktów wyrokowania, należy stwierdzić, że akty te różnią się między sobą tylko zakresem ustanowionej normy.

Wydany wyrok będzie zupełny, jeśli norma ustanowiona likwiduje spór całkowicie, obojętnie na korzyść której ze stron. Ten akt wyrokowania jest niejako typowym. Podjęcie tego aktu wyrokowania jest obowiązkiem sądu, gdy „sprawa jest dostatecznie wyjaśniona do stanowczego rozstrzygnięcia stosunku spornego” (art. 346 k. p. c.).

Pozostałe akty wyrokowania ocznego stanowią tylko częściowe rozstrzygnięcie sporu. Normy tych wyroków regulują tylko pewne strony sporu.

Wyrokowanie częściowe więc jest aktem rozstrzygnięcia tylko części żądania lub niektórych z żądań powoda lub powoda wzajemnego. Wydanie wyroku częściowego jest uprawnieniem sądu. Wprawdzie sąd ma obowiązek rozstrzygnięcia sporu, lecz nie ma obowiązku rozstrzygania go częściami. Przy wyrokowaniu częściowym istnieje specjalne ograniczenie. Sądowi nie wolno wydawać

wyroku częściowego co do roszczenia pozwu, jeżeli przeciwstawiono mu do potrącenia roszczenia, pozostające w związku z roszczeniem, dochodzonem w pozwie. Zakaz ten wynika z art. 239 k. p. c.

Wydanie wyroku wstępnego (inaczej co do zasady) ma zakres ograniczony. Może mieć zastosowanie tylko wtedy, gdy pozwany ma być zasądzony. Akt ten ustanawia normę nakazującą pozwanemu działania, jednakże bez określenia granic działania. Jest to więc norma niezupełna. Niezbędne uzupełnienie tej normy nastąpi przez akt wydania wyroku co do wysokości. Łącznie więc oba akty wyrokowania stanowią zupełne rozstrzygnięcie sporu. Wydanie wyroku co do wysokości jest uwarunkowanie prawomocnością wyroku co do zasady. Wyrok co do wysokości może być także częściowy. Wyrokowanie wyrokiem wstępnym jest tylko uprawnieniem sądu (art. 348 k. p. c.).

Wyrokowanie zaoczne różni się od wyrokowania ocznego jednostronnością zastosowania. Wyrokowanie zaoczne jest możliwe tylko przeciw pozwanemu — nigdy przeciw powodowi. Wydanie wyroku zaocznego jest obowiązkiem sądu. Jest uzależnione od istnienia następujących warunków:

- a) dokonania doręczenia pozwu stwierdzone dowodem doręczenia (art. 368 k. p. c).
- b) nieobecności pozwanego w terminie lub niebrania udziału w rozprawie mimo stawienia się (art. 361 k. p. c).
- c) braku zgłoszonego zadania pozwanego przeprowadzenia rozprawy pod jego nieobecność (art. 367 k. p. c).
- d) braku uprzednio zgłoszonych wyjaśnień ustnych lub pisemnych (art. 367 k. p. c).
- e) braku wszystkich jednolitych współuczestników sporu jeżeli takie współuczestnictwo zachodzi (art. 367 k. p. c).

Jeżeli te warunki są spełnione sąd winien albo ogłosić albo wydać wyrok.

Dopełnienie przez sąd powyższych obowiązków istotnych dla wyrokowania zaocznego nie stanowi jednak elementów materialnych wyrokowania zaocznego jako aktu prawnego. Wydany wyrok zaoczny z przekroczeniem powyższych obowiązków będzie wyrokiem aż do czasu jego uchylenia. Przekroczenie obowiązków tych przez sąd uzasadnia sprzeciw pozwanego, na skutek którego wyrok zaoczny winien być uchylony. Odnośnie elementów materialnych aktu prawnego wyrokowania zaocznego redaktorzy k. p. c. przygotowali niewyjaśnioną zagadkę. Art. 375 kodeksu mianowicie zawiera zdanie „wyroki zaoczne mogą być zrehabilitowane w skróconej formie”. Niewątpliwie zdanie to ma wprowadzać przy wyrokowaniu zaocznym pewne zmiany ogólnych elementów material-

nych wyrokowanie określonych art. 355 k. p. c. Pismo, mające być odczytane przy ogłoszeniu wyroku, względnie podpisane wraz z uzasadnieniem przy wydaniu wyroku „może być zredagowane w skróconej formie”. Co to znaczy w skróconej formie? Widzieliśmy uprzednio, że elementem materialnym wyroku było spisanie pisma, zawierającego w treści cechy, określone art. 355 k. p. c. Otóż ten element materialny aktu wydania wyroku zaocznego doznaje uproszczenia, jednak tak nieokreślonego, że wprost niewiadomo, jak ma być zredagowane to pismo i jakie ma posiadać cechy. Powstaje tutaj więc niebywały dziwolak. Norma konstrukcyjna tworzy akt procesowy wydania wyroku zaocznego. Nie określa jednak z minimalną choćby jasnością podstawowego elementu materialnego. Modyfikuje bowiem jeden z podstawowych elementów innych rodzajów aktów wyrokowania, nie określając treści modyfikacji, mówiąc tylko o niewyraźnej i niejasnej „skróconej formie”. Jest to wada konstrukcyjna tak istotna, że nie wiadomo dokładnie co należy uważać, za wyrok zaoczny. Byłaby więc rzeczą konieczną albo określenie drogą aktu ustawodawczego treści wyrażenia „w skróconej formie” albo też wyjaśnienia tego zwrotu drogą uchwały Sądu Najwyższego mogącej właściwie zastąpić akt ustawodawczy.

V.

Należy się wreszcie zająć prawnymi znaczeniami aktu wyrokowania. Jakież znaczenie posiada podjęcie czynności, „stanowiących elementy składowe aktów wydania wyroku. Znaczenie to jest właśnie prawnym znaczeniem tych aktów prawnych w obrębie k. p. c. Wyrokowanie, jak wogóle każdy akt prawny, wywołuje pewien prawny stan rzeczy w ten sposób, że ten stan rzeczy wyznaczają normy, których zastosowanie uzależnione jest właśnie od podjęcia aktu prawnego. Szukajmy tych norm w k. p. c. aby opisać znaczenie prawne aktu wydania wyroku. Przedewszystkiem podkreślić należy art. 360 k. p. c. „Wyrok obowiązuje sąd od chwili ogłoszenia sentencji, a gdy ogłoszenia nie było, od chwili podpisania wyroku z uzasadnieniem”. Transponując to zdanie opisowe na zdanie o charakterze normy prawnej, należy powiedzieć: po ogłoszeniu sentencji wyroku, a gdy ogłoszenia nie było od chwili podpisania wyroku z uzasadnieniem sądowi nie wolno zmienić treści wyroku. Nie oznacza to nic innego jak tylko skonsumowanie kompetencji sądu do rozstrzygania tej sprawy w granicach wydanego orzeczenia. Kompetencja stanowienia normy rozwiązującej spór zgasła, gdyż zaktualizowała się w postaci ustanowionej przez sąd indywidualnej normy postępowania dla stron. Co naj-

wyżej możliwe jest tylko sprostowanie, uzupełnienie lub wyjaśnienie wydanego wyroku w drodze osobnego aktu (art. 375 i n. k. p. c.).

Po ogłoszeniu wyroku strony są uprawnione do podjęcia aktu doręczenia wyroku, wskutek czego rozpoczyna biec 2 tygodniowy czasokres do wniesienia odwołania, po którego bezskutecznym upływie powstaje prawny stan rzeczy prawomocność wyroku (art. 400 łącznie i art. 387 i n. k. p. c.).

Po ogłoszeniu i doręczeniu wyroku strony mogą podjąć akt wniesienia apelacji.

Wyroki opatrzone natychmiastową wykonalnością mogą być oddane do wykonania czyli do faktycznego stworzenia stanu rzeczy zgodnego z normą ustanowioną w wyroku (art. 365 k. p. c.). Jednakże nie mogą stanowić podstawy do sprzedaży nieruchomości (art. 363 § 1 zd. ost. k. p. c.).

Nieco odmienne znaczenie posiada wydanie wyroku zaocznego:

- a) pozwany w ciągu 2 tygodni od doręczenia może założyć albo uzasadniony sprzeciw do tego samego sądu, który wydał wyrok (art. 370 k. p. c.) albo apelację (art. 401 k. p. c.).
- b) wyrok zaoczny winien być opatrzony natychmiastową wykonalnością i umożliwić wdrożenie egzekucji (art. 362 L.4. k.p.c.).
- c) koszty wyroku zaocznego ponosi zawsze pozwany, nawet gdyby następnie wyrok zaoczny został uchylony (art. 374 k. p. c.).

Z powyższego przedstawienia widać, że znaczenie prawne aktu wyrokowania sądu pierwszej instancji jest dość szczupłe. Jako akt stanowczy zamyka instancję, lecz zasadniczo nie kończy sporu. Znaczenie tego aktu ogranicza zasada instancyjności procesu cywilnego. Pełnię znaczenia uzyskuje dopiero wyrokowanie z chwilą prawomocności.